

Iranian Scientific Association
of Public Administration

University of
Sistan and Baluchestan

The Impact of Entrepreneurship Development Strategies on Poverty Reduction; Studying the Mediating Role of Social Capital

Gholam Reza Talghani¹ | Hamid Reza Nematollahi² | Shabnam Zarjou³

1. Professor, Department of Public Administration, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: gthalghani@ut.ac.ir
2. Master's degree, Department of Leadership and Human Capital, Faculty of Management and Organizational Sciences, School of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. (Corresponding Author,). E-mail: hr.nematollahi@ut.ac.ir
3. PhD student of Leadership and Human Capital Department, Faculty of Management and Organizational Sciences, School of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: shabnam.zarjou@ut.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 31 May 2023
Received in revised form: 2 July 2023
Accepted: 12 September 2023
Published online: 4 October 2023

Keywords:

Governance and Development.
Entrepreneurship
Development, Poverty
Reduction, Social Capital

This research aims to evaluate the impact of entrepreneurship development strategies on poverty reduction; It has been done by considering the mediating role of social capital. This research is based on the objective criterion in the applied research group, based on the data collection time criterion in the survey research group and is a quantitative research. The main tool for collecting information in this research is 3 questionnaires (entrepreneurship development, poverty reduction, social capital), the range used in the questionnaire of this research is the Likert scale. The statistical population of this research includes households covered by the Imam Khomeini Relief Foundation in Shiraz. The sample size in this research is equal to 315 people using Spss Sample power sampling software and the sampling method in this research is convenient sampling. The statistical software SPSS and AMOS are used to analyze the questionnaire data of this research. In order to determine the presence or absence of influence between the variables and to estimate and generalize the results obtained from the sample size to the statistical population, a regression model with a hidden variable and a mediation model have been used to evaluate the research hypotheses. According to the findings of this research, 39% of the variance of poverty reduction is explained by entrepreneurship development strategies, so poverty reduction can be predicted based on entrepreneurship development strategies. Social capital has had a significant impact on poverty reduction, 30% of the variance of poverty reduction is explained by social capital and 66% of the variance of social capital is explained by entrepreneurship development strategies, so social capital can be predicted based on entrepreneurship development strategies in the statistical population. In the effect of entrepreneurship development strategies on poverty reduction; social capital has played a partial mediating role.

Cite this article: Talghani, Gh., Nematollahi, H, R & Zarjou, Sh. (2023), The Impact of Entrepreneurship Development Strategies on Poverty Reduction; Studying the Mediating Role of Social Capital, *Governance and Development Journal*, 3 (3), 140-119. <https://doi.org/10.22111/JIPAA.2024.435913.1157>

Publisher: Iranian Scientific Association of Public Administration & University of Sistan and Baluchestan

© The Author(s)

تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر: بررسی نقش میانجی سرمایه اجتماعی

غلامرضا طالقانی^۱ | حمیدرضا نعمت‌الهی^۲ | شبنم زرجو^۳

۱. استاد گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران، رایانامه: gtalghani@ut.ac.ir

۲. کارشناسی ارشد، گروه رهبری و سرمایه انسانی، دانشکده مدیریت و علوم سازمانی، دانشکده‌گان مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران، (نویسنده مسئول).

رایانامه: hr.nematollahi@ut.ac.ir

۳. دانشجوی دکتری گروه رهبری و سرمایه انسانی، دانشکده مدیریت و علوم سازمانی، دانشکده‌گان مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران، رایانامه:

shabnam.zarjou@ut.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

پژوهش حاضر، با هدف ارزیابی تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر؛ با در نظر گرفتن نقش میانجی سرمایه اجتماعی صورت پذیرفته است. این پژوهش بر اساس معیار هدف در گروه پژوهش‌های کاربردی، بر اساس معیار زمان گردآوری داده‌ها در گروه پژوهش‌های پیمایشی و یک پژوهش کمی می‌باشد. اصلی‌ترین ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش سه پرسشنامه (توسعه کارآفرینی، کاهش فقر، سرمایه اجتماعی) است، طیف مورد استفاده در پرسشنامه طیف لیکرت بوده و جامعه آماری پژوهش شامل خانوارهای تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) شهر شیراز می‌باشد. حجم نمونه در این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار نمونه‌گیری سمپل پاور^۱ برابر با ۳۱۵ نفر و شیوه نمونه‌گیری در این پژوهش نمونه‌گیری در دسترس می‌باشد. ابزار تجزیه و تحلیل اطلاعات پرسشنامه‌ای این پژوهش نرم‌افزار آماری اسپس اس اس^۲ و ایموس^۳ است. به منظور تعیین وجود یا عدم وجود تأثیر بین متغیرها و برآورد و تعمیم نتایج به دست آمده از حجم نمونه به جامعه آماری از مدل رگرسیونی با متغیر پنهان و مدل میانجی جهت ارزیابی فرضیه‌های پژوهش استفاده شده است. با توجه به یافته‌های پژوهش، ۳۹ درصد واریانس کاهش فقر توسط راهبردهای توسعه کارآفرینی تبیین شده است، بنابراین، می‌توان کاهش فقر را بر اساس راهبردهای توسعه کارآفرینی پیش‌بینی کرد. متغیر سرمایه اجتماعی نیز بر کاهش فقر تأثیر معناداری داشته است، ۳۰ درصد واریانس کاهش فقر توسط سرمایه اجتماعی و ۶۶ درصد واریانس سرمایه اجتماعی توسط راهبردهای توسعه کارآفرینی تبیین شده است، لذا می‌توان سرمایه اجتماعی را بر اساس راهبردهای توسعه کارآفرینی در جامعه آماری پیش‌بینی کرد. همچنین، در تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر؛ سرمایه اجتماعی نقش میانجی جزئی داشته است.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۱۰

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۲/۰۴/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۲۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۷/۱۲

واژه‌های کلیدی:

حکمرانی و توسعه، سرمایه اجتماعی، کاهش فقر، توسعه کارآفرینی.

استناد: طالقانی، غلامرضا؛ نعمت‌الهی، حمیدرضا و زرجو، شبنم. (۱۴۰۲). تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر: بررسی نقش میانجی سرمایه

اجتماعی. حکمرانی و توسعه، ۳(۳)، ۱۱۹-۱۴۰. <https://doi.org/10.22111/JIPAA.2024.435913.1157>

©نویسندگان

ناشر: انجمن علمی مدیریت دولتی ایران و دانشگاه سیستان و بلوچستان.

۱. Spss Sample power

۲. SPSS

۳. AMOS

فقر مفهوم چند بعدی است که به محرومیت از رفاه، فرصت‌ها و عدم رضایت از نظر تغذیه، قدرت، آموزش، سلامت و درآمد اشاره دارد، افرادی که در فقر زندگی می‌کنند دسترسی محدود به شغل داشته و امید به زندگی اندکی دارند (مک‌اله و وود^۱، ۲۰۱۸)، بانک جهانی فقر را به فقر تغذیه، فقر قدرت، فقر آموزشی، فقر سلامت و فقر درآمدی تقسیم‌بندی کرده است (ابیوفیونا و ابی‌دیل^۲، ۲۰۲۲).

علیرغم مبارزه جهانی با فقر به ویژه در کشورهای در حال توسعه، افراد مبتلا به فقر، رو به افزایش است، با توجه به این موضوع، مطالعات علمی در زمینه کاهش فقر در دهه‌های اخیر مورد توجه فزاینده‌ای قرار گرفته است (سنتوسا و آریوسنی^۳، ۲۰۱۸) و نتایج حاکی از اهمیت نقش کارآفرینان در توسعه اقتصادی_اجتماعی و مسئولیت اجتماعی آنان نسبت به سطح فقیر جامعه بوده است (رودریگوز و ری‌اس گارسیا^۴، ۲۰۲۰).

در همین راستا مفهوم دیگری که با مسئولیت اجتماعی در ارتباط بوده، سرمایه اجتماعی است، سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای از منابع ناملموس را در بر می‌گیرد که از طریق شبکه‌های اجتماعی، پیوندهای ارتباطی و اعتماد بین افراد و گروه‌های اجتماعی ایجاد می‌شود. سرمایه اجتماعی فرصت مناسبی برای کارآفرینی، ایجاد می‌کند طوریکه در شرایط نامساعد، امیدوارانه به پیشرفت خود ادامه دهند (رودریگوز و ری‌اس گارسیا، ۲۰۲۰). تعاملات نشأت گرفته از سرمایه اجتماعی، فرصت‌های مولدتری را در راستای توانایی‌های نوآوران اجتماعی، رشد کارآفرینی و در نهایت کاهش فقر به همراه دارد (گله‌تا و تاله‌گیتا^۵، ۲۰۱۹). سرمایه اجتماعی، توانایی کارآفرینی را به ویژه در مناطق بسیار فقیر که در آن بازارها شکست خورده‌اند، بهبود می‌بخشد. همچنین، سرمایه اجتماعی، از طریق شبکه‌های اجتماعی، کارآفریان را قادر می‌سازد در راستای کسب و کار خود به اطلاعات ارزشمند در جهت انعقاد قراردادها دست یابند (اگبون یومی^۶، ۲۰۲۰). از این رو، سرمایه اجتماعی می‌تواند به منظور کمک به رشد کارآفرینی و فقرزدایی موثر باشد (اگونجیمی و اگون‌دله^۷، ۲۰۱۷).

1. McElwee & Wood
 2. Obiefuna & Obidile
 3. Sentosa & Ariusni
 4. Rodríguez-Rojas & Reyes-García .
 5. Geleta & Talegeta
 6. Ogbonyomi
 7. Ogundele & Egunjim

با این حال، شرایط اقتصادی_اجتماعی نامساعد کشورهای در حال توسعه از جمله تحریم‌ها، تورم رکودی، افزایش نرخ بیکاری، کاهش درآمد نیروی کار، بی‌ثباتی شغلی، افزایش و گسترش دامنه فقر و نابرابری در جامعه منجر به تشدید فقر و افزایش نرخ فقر شده است، ازین رو با توجه به موارد ذکر شده می‌توان با ایجاد برنامه‌های کارآفرینانه در راستای کاهش چنین معذلی گامی موثر برداشت، بنابراین، در پژوهش حاضر به مساله اصلی بسیاری از جوامع در حال توسعه یعنی فقر و نحوه کاهش آن پرداخته خواهد شد، در این راستا پرسشی که مطرح می‌شود این است که آیا بین کارآفرینی، سرمایه اجتماعی و کاهش فقر در خانوارهای تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) شهر شیراز رابطه معناداری وجود دارد؟

ادبیات نظری پژوهش

سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی مفهومی جذاب و چندوجهی است و در قلب آن ایده تسهیل کنش اجتماعی نهفته است (زرگو و پورعزت، ۱۴۰۲). سرمایه اجتماعی اصطلاحی است که اخیراً وارد دنیای اجتماعی و اقتصادی شده است و این مفهوم دریچه جدیدی را برای بررسی و شناسایی علل مسائل اجتماعی و اقتصادی گشوده است. به طور کلی، یک جامعه بزرگ یک شرکت اجتماعی است که وحدت و همکاری را در جامعه و گروه تسهیل می‌کند (ره‌ایس و مانی‌پول^۱، ۲۰۱۵)، به عبارت دیگر، سرمایه اجتماعی به روابط بین فردی اطلاق می‌شود که دسترسی به منابع انسانی را در یک شبکه فراهم می‌کند این روابط، تعاملات و همکاری‌ها که سرمایه اجتماعی نامیده می‌شود (هاداوی^۲، ۲۰۱۴).

¹. Reyes & Manipol

². Hudawi

فقر و عوامل آن

موضوع «فقر» یکی از رویدادهای مورد توجه اندیشمندان حوزه اقتصاد توسعه است، طوری که به عنوان اولین هدف سازمان ملل متحد در میان اهداف هفده‌گانه توسعه پایدار در سند «مسیر کرامت ۲۰۳۰» قرار گرفته است (اوبی فیونا و اوبی دیله^۱، ۲۰۲۲). در تحلیل فقر سه حوزه مهم «تعریف و تبیین فقر»، «درک علل آن» و «تدوین روش‌ها و سیاست‌های کاهش آن» وجود دارد (سوآرتینی^۲، ۲۰۲۱)، این پدیده نتیجه فرآیندهای طبیعی در جامعه نیست و نشأت گرفته از عملکرد نادرست نظام‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است، بنابراین فقر یک معضل اقتصادی است که رفته رفته بر آن افزوده می‌شود (لاسه‌بیکان^۳، ۲۰۲۱).

کارآفرینی

کارآفرینی فرآیند ایجاد درآمد از طریق ترکیبات جدید، منحصر به فرد و ارزشمند از منابع در محیط ابهام و عدم اطمینان است. کارآفرینی به معنای تأسیس یا رشد یک شرکت نوپا از طریق مدیریت نوآورانه و ریسک پذیر است. در فرآیند کارآفرینی، کارآفرینان بدون توجه به منابعی که در اختیار فرد قرار می‌گیرد، فعالیت‌های اقتصادی جدیدی را در مقیاس کوچک با سرمایه خود آغاز می‌کنند و فرصت‌هایی را ایجاد کرده و ابزارهای آن را فراهم می‌آورند کارآفرینی فرآیند تخریب خلاقانه است همچنین نیروی محرکه توسعه اقتصادی، کارآفرینی است (اوبی فیونا و اوبی دیله^۴، ۲۰۲۲).

سرمایه اجتماعی و فقر

فقر می‌تواند از راه‌های گوناگون سطح سرمایه اجتماعی را در بین خانوارهای فقیر تحت تأثیر قرار دهد. فقر محرومیت‌ها و محدودیت‌ها را به همراه می‌آورد، طبعاً نداشتن درآمد در جامعه امروز انسان را از بسیاری از قابلیت‌ها و فرصت‌ها باز می‌دارد؛ به عنوان مثال عدم امکان تحصیل و بی‌اطلاعی را در جهانی که دارا بودن اطلاعات لازمه زندگی در آن است به همراه می‌آورد (اوبونومی^۵، ۲۰۲۲)، از سوی گسترش سرمایه اجتماعی در طبقات فقیر جامعه زمینه رشد فرهنگ مشارکتی، روحیه

1. Obiefuna & Obidile

2. Suartini

3. Laosebikan

4. Obiefuna & Obidile

5. Ogbonyomi

داوطلبانه همکاری و اعتماد اجتماعی فراگیر را فراهم می‌کند و نوعی پیوند و رابطه محکم صمیمیت و کمک متقابل را در سطح بین فردی ایجاد می‌کند (احمدو^۱، ۲۰۲۰).

کارآفرینی و سرمایه اجتماعی

علاوه بر عوامل اقتصادی مانند مزیت بازار و سرمایه مؤثر بر کارآفرینی، عوامل غیراقتصادی مانند شبکه‌های روابط اجتماعی نیز می‌توانند بر وقوع کارآفرینی تأثیر بگذارند (آدیمی^۲، ۲۰۱۷). سرمایه اجتماعی به عنوان یک پدیده اجتماعی موجب بروز خلاقیت، تفکر، تسهیل رفتار نوآورانه و ریسک‌پذیری می‌شود که از جمله شاخص‌های کارآفرینی هستند (احمدو^۳، ۲۰۲۰).

افراد با سرمایه اجتماعی بالا به منابع و اطلاعات بیشتری دسترسی دارند که می‌تواند در شکل‌گیری و توسعه کسب و کار و ورود به بازارهای جدید مؤثر باشد. بنابراین سرمایه اجتماعی برای کارآفرینان اهمیت ویژه‌ای دارد و کارآفرینانی که در گروه‌های اجتماعی با سرمایه اجتماعی بیشتر مستقر هستند، احتمالاً در موقعیت مناسبی در شبکه‌های خود قرار دارند و بنابراین احتمال بیشتری برای شناسایی و بهره‌برداری مؤثر از فرصت‌های تجاری دارند (خالیک و لوپز-گومز^۴، ۲۰۱۸). همچنین، برای شرکت در فعالیت‌های کارآفرینی، افراد می‌بایست قادر باشند تغییرات محیطی را رصد کرده و تأثیر این تغییرات را بر کسب و کار جدید ارزیابی کنند. ناتوانی کارآفرینان در پیش‌بینی موفقیت تجاری باعث ایجاد عدم اطمینان محیطی می‌شود که می‌تواند مانع مشارکت آنها در فعالیت‌های کارآفرینی شود. با این حال، شبکه‌های اجتماعی مهارت‌ها و دانش‌هایی را ارائه می‌کنند که ابهام ذاتی در فرآیند کارآفرینی را کاهش می‌دهد (سونگ و همکاران^۵، ۲۰۲۲).

کارآفرینی و فقر

بسیاری از محققان، نظریه پردازان و سیاست‌مداران کارآفرینی را به عنوان راه‌حل فقر معرفی کرده‌اند، انتظار می‌رود افزایش تعداد فعالیت‌های کارآفرینی موجب پیشرفت و توسعه اقتصادی و در نتیجه

1. Ahmadov

2. Adeyemi

3. Ahmadov

4. Khalik & Lopez-Gomez

5. Song et al.,

افزایش سطح توسعه اقتصادی شود و به همین ترتیب، انتظار می‌رود ارتقاء سطح توسعه اقتصادی در یک جامعه زمینه را برای تلاش‌ها و ایده‌های جدید کارآفرینانه هموار کند (کندی آکرونگ^۱، ۲۰۱۹).

چندین مطالعه استفاده از راهبردهای خاص را برای ترویج کارآفرینی در میان فقرا پیشنهاد کرده‌اند، تامین مالی خرد و اعطای وام یکی از راه‌های مورد بحث برای ترویج کارآفرینی در میان فقرا است، دلیل اصلی اتخاذ این استراتژی این ایده است که عدم دسترسی به منابع مالی، حتی به میزان اندک، مانع و سرکوب اراده کارآفرینانه افراد فقیر می‌شود و احساس ناامیدی را ترویج می‌کند و آنها را از اجرای ایده‌های تجاری و نوآوری‌های جدید باز می‌دارد (آسیتیک^۲، ۲۰۱۶). با این حال، چندین مطالعه نشان داده است که حتی در صورت فراهم شدن چنین فرصت‌هایی، تعداد زیادی از افراد فقیر وجود دارند که قصد یا تمایلی برای راه‌اندازی کسب‌وکار شخصی نشان نمی‌دهند تا از دام فقر در امان بمانند، بنابراین، لازم به توضیح است: یک طرح مالی چقدر در ارتقای نیت و آرزوهای کارآفرینانه در میان جمعیت‌های محروم مؤثر است (سمبرینگ و نوای^۳، ۲۰۲۲).

یکی از مشکلات اصلی که مانع کارآفرینی در جوامع فقیر می‌شود این است که وقتی افراد فقیر قصد دارند کسب و کار خود را راه‌اندازی کنند، با برخی مشکلات ساختاری اساسی مانند کمبود منابع مالی، آموزش و مهارت‌های کارآفرینی مواجه می‌شوند. بنابراین، آنها به نسبت بیشتری از افراد دارای موقعیت اجتماعی-اقتصادی متوسط به بالا، موانعی برای غلبه بر آنها دارند. به گفته برخی از محققان، محرومان همچنین با مشکلات اجتماعی و فرهنگی مانند تعصب، تبعیض و برچسب مرتبط با فقر و همچنین مشکلات نهادی مانند فقدان قوانین و مقررات حمایت‌کننده و تامین منابع برای کارآفرینان غیررسمی مواجه هستند (بی‌نی^۴، ۲۰۱۸). برخی از محققان بر این باورند که به دلیل محدودیت‌ها و کمبود منابع (مالی، فنی، فرهنگی، آموزشی و غیره) فرصت‌های کارآفرینی ایجاد شده یا کشف شده در محیط‌های ضعیف در مقایسه با فرصت‌های کسب‌وکار مورد بهره‌برداری، تقریباً ابتدایی، ناچیز و کم‌ثمر هستند. در مقابل، برخی دیگر از گروه‌های محققان دیدگاه کاملاً متفاوتی دارند و همان‌طور که ادعا می‌کنند، به دلیل مشکلاتی که در یافتن شغل ثابت با دستمزد وجود دارد، افرادی که در فقر زندگی می‌کنند با سهولت بیشتری به کارآفرینی روی می‌آورند (هاداوی، ۲۰۱۴).

1. Kennedy K. Akrong

2. Asitik

3. Sembiring & M.Nawawi

4. Biney

پیشینه تجربی پژوهش

جدول ۱. پیشینه پژوهش

متغیرها	روش	عنوان	محقق
میزان سرمایه اجتماعی افراد و گروه‌ها تحت تاثیر شرایط فقر و محرومیت قرار دارد و فقر تاثیر منفی بر سرمایه اجتماعی باقی می‌گذارد.	توصیفی_ تحلیلی	فقر و سرمایه اجتماعی	زاهدی و همکاران (۱۳۸۷)
علت فقر روستاییان این است که درجه مشارکت روستاییان از حد فراتر نرفته و روستاییان از مشارکت در تصمیم‌گیری در سطوح بالا محروم بوده‌اند.	توصیفی_ تحلیلی	فقر و سرمایه اجتماعی در جامعه روستایی	شادی طلب و حجتی کرمانی (۱۳۸۷)
سرمایه اجتماعی موجود، نقش بسیار کمی در کاهش فقر خانوارهای دارد. هم چنین، از ایفای نقش موثر در بهبود رفاه این خانوارها ناتوان است.	توصیفی_ تحلیلی	نقش سرمایه‌ی اجتماعی بر رفاه و کاهش فقر روستایی	شیروانیان و نجفی (۱۳۹۰)
بالا بودن سطح سرمایه اجتماعی خطر فقر را کاهش می‌دهد.	تجربی	سرمایه اجتماعی، فقر و آسیب‌پذیری در ماداگاسکار	نیکلاس ^۱ (۲۰۰۶)
گسترش سرمایه اجتماعی در خانوارها موجب کاهش فقر آنان می‌شود.	تجربی	اثرات سرمایه اجتماعی در فقر روستایی در نیجریه	اوکون مادوا و همکاران ^۲ (۲۰۰۷)
افزایش سرمایه اجتماعی در بین روستاییان و کشاورزان موجب توسعه پایدار و کاهش فقر می‌شود.	توصیفی	نقش سرمایه اجتماعی در کاهش فقر و توسعه پایدار	اسدی و همکاران ^۳ (۲۰۰۸)
گسترش سرمایه اجتماعی موجب کاهش فقر شهرنشینان شده است.	تجربی	سرمایه اجتماعی و کاهش فقر در نیجریه	موکال و همکاران ^۴ (۲۰۱۲)

^۱. Nicolas

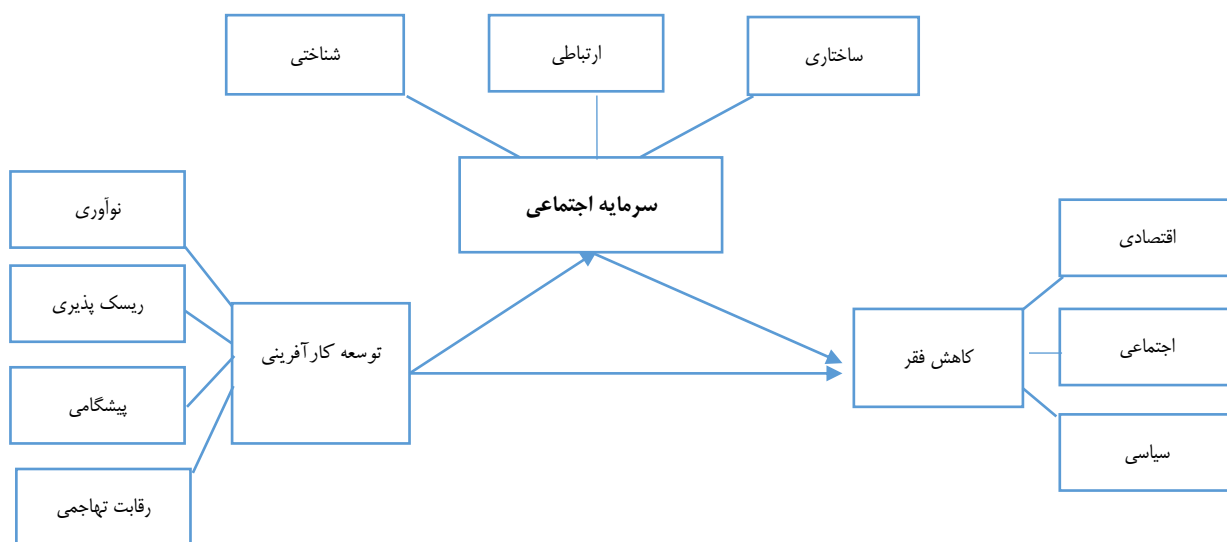
^۲. Okunmadewa et al.,

^۳. Asadi et al.,

^۴. Mukall et al.,

موضوع کاهش فقر از دیرباز در مطالعات مختلف مورد بحث قرار گرفته است، اما، پژوهش‌های اندکی در سطح داخلی در این حیطة با در نظر گرفتن بحث کارآفرینی و ایجاد بسترهای کارآفرینانه برای قشر ضعیف جامعه در راستای بهبود وضعیت زندگیشان و همچنین در نظر گرفتن عوامل سرمایه‌اجتماعی در جامعه انجام شده است، بیشتر تحقیقات به نقش سرمایه‌اجتماعی در کاهش فقر بسنده کرده‌اند. در پژوهش‌های خارجی نیز بسیاری از پژوهش‌ها با رویکرد شناسایی نقش عوامل ایجاد کننده فقر و ابعاد کاهش دهنده آن از جنبه سرمایه‌اجتماعی پرداخته‌اند. با توجه به نقش توسعه کارآفرینی و تأثیر به‌سزای آن در به نتیجه رساندن اینگونه فعالیت‌ها، نقش این متغیر در پژوهش‌ها به عنوان شکاف پژوهشی مشهود است، ازین‌رو در پژوهش حاضر سعی خواهد شد با نگاه چند بعدی، بررسی عمیق و کاربردی جهت اجرای راه‌کارهای ملموس صورت گیرد.

مدل مفهومی و فرضیات پژوهش

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش برگرفته از پل دانا^۱ و گالبریت^۲ (۲۰۱۵)

^۱ Paul Dana

^۲ Galbraith

فرضیه‌های پژوهش

۱. به نظر می‌رسد، راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر تأثیرگذار است.
۲. به نظر می‌رسد، سرمایه اجتماعی بر کاهش فقر تأثیرگذار است.
۳. به نظر می‌رسد، راهبردهای توسعه کارآفرینی بر سرمایه اجتماعی تأثیرگذار است.
۴. به نظر می‌رسد، در تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر؛ سرمایه اجتماعی نقش میانجی دارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر، بر اساس معیار هدف در گروه پژوهش‌های کاربردی، بر اساس معیار زمان گردآوری داده‌ها در گروه پژوهش‌های پیمایشی، بر اساس معیار ماهیت داده‌ها و مبنای پژوهش یک پژوهش کمی، بر اساس معیار خصوصیات موضوع یا مسئله پژوهش یک پژوهش همبستگی یا همخوانی، بر اساس معیار انواع تحقیقات بر اساس نوع داده یک پژوهش با داده‌های دست‌اول، بر اساس معیار روش جمع‌آوری اطلاعات یک پژوهش میدانی با استفاده از ابزار پرسشنامه است. اصلی‌ترین ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش سه پرسشنامه (توسعه کارآفرینی، کاهش فقر، سرمایه اجتماعی) است، طیف مورد استفاده، طیف لیکرت ۵ درجه‌ای است. پایایی ابزار پژوهش نیز بر اساس آزمون آلفای کرونباخ برای متغیر توسعه کارآفرینی (۰/۷۵)، کاهش فقر (۰/۷۷)، سرمایه اجتماعی (۰/۷۳) به تأیید رسیده است، در راستای تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش ابزار تجزیه و تحلیل اطلاعات پرسشنامه‌ای با نرم‌افزارهای آماری و مدلسازی معادلات ساختاری اسپاس و ایموس صورت پذیرفته است، به منظور تعیین وجود یا عدم وجود تأثیر بین متغیرها و برآورد و تعمیم نتایج به دست‌آمده از حجم نمونه به جامعه آماری از مدل رگرسیونی ساده با متغیر پنهان و مدل میانجی و مدل مسیر جهت ارزیابی فرضیه‌های پژوهش و مدل مفهومی پژوهش استفاده شده است. همچنین جامعه آماری پژوهش شامل خانوارهای تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) شهر شیراز بوده است، جهت تعیین حجم نمونه در این پژوهش از نرم‌افزار اسپاس سمپل پاور استفاده شده و حجم نمونه در این پژوهش برابر با ۳۱۵ نفر و شیوه نمونه‌گیری آن نمونه‌گیری دردسترس است.

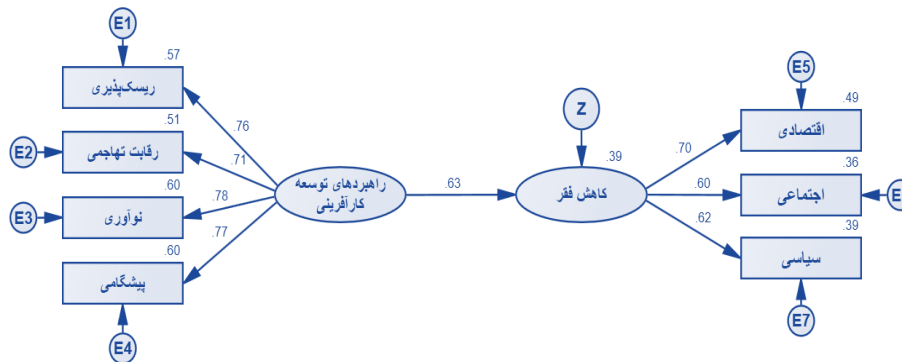
جدول ۲. معیارهای پایایی

متغیر	مؤلفه‌ها	بارهای عاملی	الفای کرونباخ کل	روایی همگرا (AVE)	ضریب پایایی ترکیبی (CR)
راهبردهای توسعه کارآفرینی	ریسک‌پذیری	۰/۶۲	۰/۷۵	۰/۶۰	۰/۷۹
	رقابت‌ت‌هاجمی	۰/۵۵			
	نوآوری	۰/۵۹			
	پیشگامی	۰/۵۱			
کاهش فقر	اقتصادی	۰/۶۰	۰/۷۷	۰/۶۵	۰/۸۳
	اجتماعی	۰/۶۵			
	سیاسی	۰/۷۱			
سرمایه اجتماعی	شناختی	۰/۶۹	۰/۷۳	۰/۶۳	۰/۸۱
	ارتباطی	۰/۷۱			
	ساختاری	۰/۶۵			

همانطور که مشاهده می‌شود، کلیه مقادیر با استانداردها تطبیق داشته و برازش مدل‌های اندازه‌گیری با استفاده از سه معیار پایایی شاخص (ضرایب بارهای عاملی، ضرایب آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی (CR) و روایی همگرا (AVE) در حد مطلوب می‌باشند (مقادیر اکتسابی با استانداردها و سطوح بحرانی تطبیق دارند).

یافته‌های پژوهش

فرضیه اول: به نظر می‌رسد، راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر تأثیرگذار می‌باشند.

شکل ۲. مدل رگرسیونی ساده با متغیر پنهان از تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر

جدول ۳. خروجی استاندارد شده وزن‌های رگرسیونی و آزمون بوت استرپ

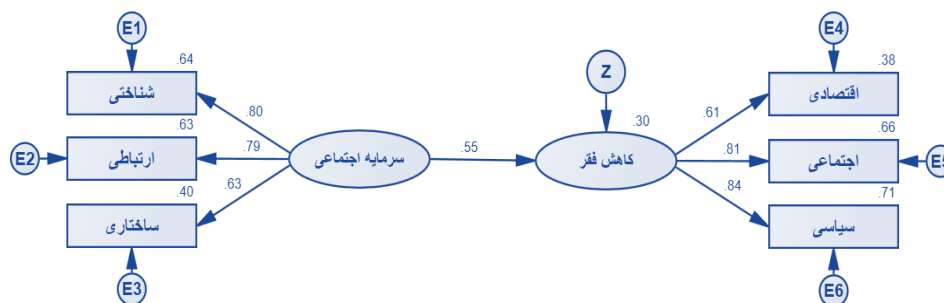
خروجی استاندارد شده وزن‌های رگرسیونی			
متغیرهای پژوهش	مقدار استاندارد شده	نسبت بحرانی	سطح معناداری
تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر	۰/۶۳	۹/۸۱	۰/۰۰۰۱

خروجی آزمون بوت استرپ			
مقدار استاندارد شده (ضریب تعیین R^2 در آزمون بوت)	حد پایین	حد بالا	سطح معناداری
۰/۳۹	۰/۳۱	۰/۵۷	۰/۰۰۰۱

با توجه به مدل رگرسیونی ساده و خروجی استاندارد آن در نرم‌افزار ایموس چنین می‌توان استنباط کرد که میزان تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته ۰/۶۳ گزارش شده است که این میزان تأثیر، یک تأثیر با شدت مناسبی بوده و ضریب تعیین R^2 آن نیز برابر با ۰/۳۹ است و بیانگر آنست که ۳۹ درصد واریانس متغیر وابسته (کاهش فقر) توسط متغیر مستقل (راهبردهای توسعه کارآفرینی) تبیین شده است. مقدار سطح معناداری نیز در خروجی نرم‌افزار و در کادر وزن‌های رگرسیونی نیز برابر با ۰/۰۰۰۱ گزارش شده است که از نسبت بحرانی ۰/۰۵ کوچک‌تر بوده و معنادار بودن این تأثیر را از لحاظ آماری گزارش می‌کند. بطور کلی با توجه به خروجی آزمون بوت استرپ برای روشن شدن

معناداری یا عدم معناداری ضریب تعیین $0/39$ (50 درصدی مدل در جامعه آماری) چون مقدار سطح معناداری در این آزمون برابر با $0/0001$ گزارش شده و از سطح خطای $0/05$ کوچکتر است و در بازه‌های حد پایین و حد بالا صفر واقع نشده است می‌توان استنباط کرد که این اثرات (تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته) معنادار است، لذا راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر تأثیر معناداری دارد. نتیجه کلی این فرضیه آنست که؛ می‌توان کاهش فقر را بر اساس راهبردهای توسعه کارآفرینی در جامعه آماری پیش‌بینی کرد.

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد، سرمایه اجتماعی بر کاهش فقر تأثیرگذار می‌باشند.

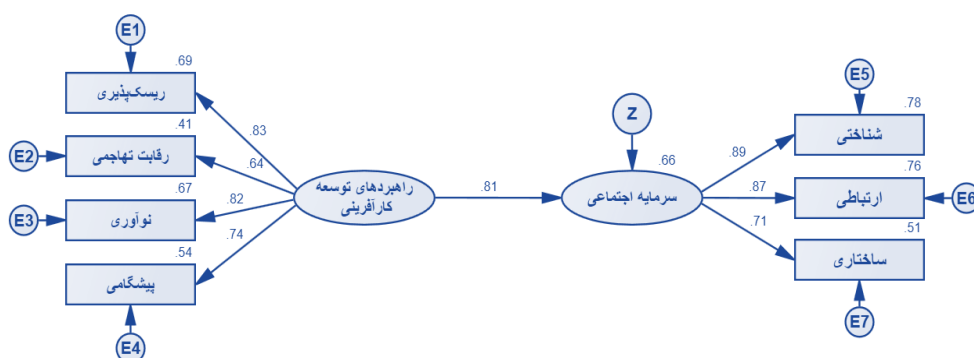
شکل ۳. مدل رگرسیونی ساده با متغیر پنهان از تأثیر سرمایه اجتماعی بر کاهش فقر

جدول ۴. خروجی استاندارد شده وزن‌های رگرسیونی و آزمون بوت استرپ

خروجی استاندارد شده وزن‌های رگرسیونی			
متغیرهای پژوهش	مقدار استاندارد شده	نسبت بحرانی	سطح معنادار
تأثیر سرمایه اجتماعی بر کاهش فقر	۰/۵۵	۹/۱۳	۰/۰۰۰۱
خروجی آزمون بوت استرپ			
مقدار استاندارد شده (ضریب تعیین R^2) در آزمون بوت استرپ	حد پایین	حد بالا	سطح معنادار
۰/۳۰	۰/۲۷	۰/۴۴	۰/۰۰۰۱

با توجه به مدل رگرسیونی ساده و خروجی استاندارد آن در نرم‌افزار ایموس چنین می‌توان استنباط کرد که میزان تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته ۰/۵۵ گزارش شده است که این میزان تأثیر، یک تأثیر با شدت مناسبی بوده و ضریب تعیین R^2 آن نیز برابر با ۰/۳۰ است و بیانگر آنست که ۳۰ درصد واریانس متغیر وابسته (کاهش فقر) توسط متغیر مستقل (سرمایه اجتماعی) تبیین شده است. مقدار سطح معناداری نیز در خروجی نرم‌افزار و در کادر وزن‌های رگرسیونی نیز برابر با ۰/۰۰۰۱ گزارش شده است که از نسبت بحرانی ۰/۰۵ کوچک‌تر بوده و معنادار بودن این تأثیر را از لحاظ آماری گزارش می‌کند. به طور کلی با توجه به خروجی آزمون بوت استرپ برای روشن شدن معناداری یا عدم معناداری ضریب تعیین ۰/۳۰ (۵۰ درصدی مدل در جامعه آماری) چون مقدار سطح معناداری در این آزمون برابر با ۰/۰۰۰۱ گزارش شده و از سطح خطای ۰/۰۵ کوچکتر است و در بازه‌های حد پایین و حد بالا صفر واقع نشده است می‌توان استنباط نمود که بطور کلی این اثرات (تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته) معنادار می‌باشد، بنابراین سرمایه‌اجتماعی بر کاهش فقر تأثیر معناداری دارد. نتیجه کلی این فرضیه آنست که؛ می‌توان کاهش فقر را بر اساس سرمایه اجتماعی در جامعه آماری پیش‌بینی کرد.

فرضیه سوم: به نظر می‌رسد، راهبردهای توسعه کارآفرینی بر سرمایه اجتماعی تأثیرگذار می‌باشند

شکل ۴. مدل رگرسیونی ساده با متغیر پنهان از تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر سرمایه اجتماعی

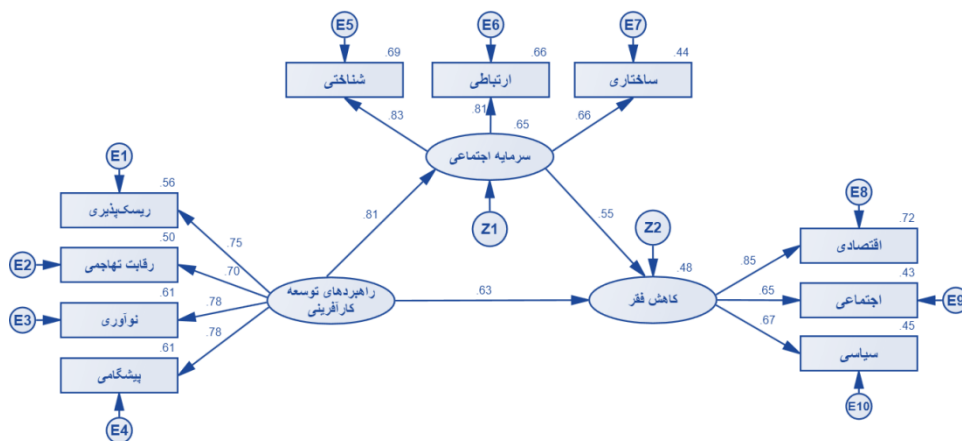
جدول ۵. خروجی استاندارد شده وزن‌های رگرسیونی و آزمون بوت استرپ

خروجی استاندارد شده وزن‌های رگرسیونی			
متغیرهای پژوهش	مقدار استاندارد شده	نسبت بحرانی	سطح معناداری
تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر سرمایه اجتماعی	۰/۸۱	۱۲/۶۳	۰/۰۰۰۱
خروجی آزمون بوت استرپ			
مقدار استاندارد شده (ضریب تعیین R^2) در آزمون بوت استرپ	حد پایین	حد بالا	سطح معناداری
۰/۶۶	۰/۵۸	۰/۷۹	۰/۰۰۰۱

با توجه به مدل رگرسیونی ساده و خروجی استاندارد آن در نرم‌افزار ایموس چنین می‌توان استنباط کرد که میزان تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته ۰/۸۱ گزارش شده است که این میزان تأثیر، یک تأثیر با شدت مناسبی بوده و ضریب تعیین R^2 آن نیز برابر با ۰/۶۶ است و بیانگر آنست که ۶۶ درصد واریانس متغیر وابسته (سرمایه اجتماعی) توسط متغیر مستقل (راهبردهای توسعه کارآفرینی) تبیین شده است. مقدار سطح معناداری نیز در خروجی نرم‌افزار و در کادر وزن‌های رگرسیونی نیز برابر با ۰/۰۰۰۱ گزارش شده است که از نسبت بحرانی ۰/۰۵ کوچک‌تر بوده و معنادار بودن این تأثیر را از لحاظ آماری گزارش می‌کند. بطور کلی با توجه به خروجی آزمون بوت استرپ برای روشن شدن معناداری یا عدم معناداری ضریب تعیین ۰/۶۶ (۵۰ درصدی مدل در جامعه آماری) چون مقدار سطح

معناداری در این آزمون برابر با $0/0001$ گزارش شده و از سطح خطای $0/05$ کوچکتر است و در بازه‌های حد پایین و حد بالا صفر واقع نشده است می‌توان استنباط نمود که بطور کلی این اثرات (تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته) معنادار می‌باشد، بنابراین، راهبردهای توسعه کارآفرینی بر سرمایه اجتماعی تأثیر معناداری دارد. نتیجه کلی این فرضیه آنست که؛ می‌توان سرمایه اجتماعی را بر اساس راهبردهای توسعه کارآفرینی در جامعه آماری پیش‌بینی کرد.

فرضیه چهارم: به نظر می‌رسد، در تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر؛ سرمایه اجتماعی نقش میانجی دارد.

شکل ۵. مدل میانجی با متغیر پنهان از تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر با در نظر گرفتن نقش میانجی سرمایه اجتماعی

جدول ۶. خروجی استاندارد شده وزن‌های رگرسیونی

شاخص‌ها	مقادیر استاندارد	نقاط بحرانی	سطح
تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر	۰/۶۳	۹/۵۱	۰/۰۰۰۱
تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر سرمایه اجتماعی	۰/۸۱	۱۲/۶۳	۰/۰۰۰۱
تأثیر سرمایه اجتماعی بر کاهش فقر	۰/۵۵	۹/۱۳	۰/۰۰۰۱

جدول ۷. اثرات مستقیم، غیرمستقیم و اثر کل با استفاده از آزمون بوت‌استرپ

شاخص‌ها	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل
تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر	۰/۶۳	۰/۴۵	۰/۵۱
تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر سرمایه اجتماعی	۰/۸۱	***	***
تأثیر سرمایه اجتماعی بر کاهش فقر	۰/۵۵	***	***

جدول ۸. سطوح معناداری اثرات مستقیم، غیرمستقیم و اثر کل با استفاده از آزمون بوت‌استرپ

شاخص‌ها	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل
تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۱
تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر سرمایه اجتماعی	۰/۰۰۰۱	***	***
تأثیر سرمایه اجتماعی بر کاهش فقر	۰/۰۰۰۱	***	***

با توجه به مدل فوق و خروجی وزن‌های رگرسیونی و مقادیر سطوح معناداری اثرات مستقیم و غیرمستقیم می‌توان استنباط کرد: تأثیر مستقیم و غیرمستقیم راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر معنادار است. تأثیر مستقیم راهبردهای توسعه کارآفرینی بر سرمایه اجتماعی معنادار است. تأثیر سرمایه اجتماعی بر کاهش فقر معنادار است. با توجه به آزمون بوت‌استرپ یا خودگردان‌سازی که

برای این مدل استفاده شده است و همچنین با توجه به اصول حاکم بر بحث میانجی‌گری در مدل‌سازی معادلات ساختاری به طور کلی می‌توان استنباط کرد که در این مدل چون هر دو اثر مستقیم و اثر غیرمستقیم راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر معنادار گزارش شده است، می‌توان استنباط کرد که میانجی‌گری وجود دارد و متغیر سرمایه اجتماعی دارای نقش میانجی جزئی در تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر می‌باشد، بنابراین فرضیه فوق تأیید می‌شود.

نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی و کاهش فقر با توجه به دو مفهوم اساسی کارآفرینی و سرمایه اجتماعی است، پژوهش در پاسخ به چهار فرضیه صورت پذیرفته است، در بررسی فرضیه نخست مشاهده شد، با توجه به نتایج مدل رگرسیونی، میزان تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته $0/63$ گزارش شده است که این میزان، تأثیری با شدت مناسبی بوده و ضریب تعیین R^2 آن نیز برابر با $0/39$ است و بیانگر آنست که 39 درصد واریانس متغیر وابسته (کاهش فقر) توسط متغیر مستقل (راهبردهای توسعه کارآفرینی) تبیین شده است. لذا راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر تأثیر معناداری دارد. نتیجه کلی فرضیه نخست آنست که؛ می‌توان کاهش فقر را بر اساس راهبردهای توسعه کارآفرینی در جامعه آماری پیش‌بینی کرد. در بررسی فرضیه دوم مشاهده شد، با توجه به نتایج مدل رگرسیونی، میزان تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته $0/55$ گزارش شده است که این میزان، تأثیری با شدت مناسبی بوده و ضریب تعیین R^2 آن نیز برابر با $0/30$ است و بیانگر آنست که 30 درصد واریانس متغیر وابسته (کاهش فقر) توسط متغیر مستقل (سرمایه اجتماعی) تبیین شده است. بنابراین سرمایه اجتماعی بر کاهش فقر تأثیر معناداری دارد. نتیجه کلی این فرضیه آنست که؛ می‌توان کاهش فقر را بر اساس سرمایه اجتماعی در جامعه آماری پیش‌بینی کرد. در بررسی فرضیه سوم مشاهده شد که با توجه به نتایج مدل رگرسیونی، میزان تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته $0/81$ گزارش شده است که این میزان، تأثیری با شدت مناسبی بوده و ضریب تعیین R^2 آن نیز برابر با $0/66$ است و بیانگر آنست که 66 درصد واریانس متغیر وابسته (سرمایه اجتماعی) توسط متغیر مستقل (راهبردهای توسعه کارآفرینی) تبیین شده است. بنابراین، راهبردهای توسعه کارآفرینی بر سرمایه اجتماعی تأثیر معناداری دارد. نتیجه کلی این فرضیه آنست که؛ می‌توان سرمایه اجتماعی را بر اساس راهبردهای توسعه کارآفرینی در جامعه آماری پیش‌بینی کرد. در نهایت در بررسی فرضیه چهارم ملاحظه شد که با توجه به نتایج مدل میانجی که جهت ارزیابی این فرضیه به کار گرفته شد، تأثیر مستقیم و غیر مستقیم راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر معنادار است. همچنین تأثیر

مستقیم راهبردهای توسعه کارآفرینی بر سرمایه اجتماعی معنادار است. تأثیر سرمایه اجتماعی بر کاهش فقر معنادار است و نهایتاً از آنجاییکه هر دو اثر مستقیم و اثر غیرمستقیم راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر معنادار گزارش شده است، می‌توان استنباط کرد که میانجی‌گری وجود دارد و متغیر سرمایه اجتماعی دارای نقش میانجی جزئی در تأثیر راهبردهای توسعه کارآفرینی بر کاهش فقر است، بنابراین فرضیه چهارم پژوهش تأیید شد.

در این راستا پیشنهادهایی ارائه می‌شود:

۱- یکی از راه‌های پیشنهادی برای توسعه کارآفرینی ایجاد مراکز حمایت از کسب و کار است شتاب‌دهنده‌ها یکی از انواع آن هستند. در ادبیات کارآفرینی، شتاب‌دهنده به عنوان حامی کسب و کار، در راستای کمک به کسب مهارت‌های شغلی کارآفرینان جوانی که می‌خواهند رشد کنند طراحی شده است. دانشگاه‌ها از جمله مؤسسات مناسب در جهت راه‌اندازی شتاب‌دهنده‌ها هستند زیرا از یک سو می‌توانند دانش و فناوری را ارائه دهند و از طرفی می‌توانند نیروی انسانی علاقه‌مند و متعهد به کسب و کار را تربیت کند.

۲- تامین مالی و وام‌های خرد یکی از راه‌های مورد بحث برای ترویج کارآفرینی در میان افراد فقیر است. منطق اصلی اتخاذ این استراتژی این تصور است که کمبود منابع مالی، حتی در مقادیر کم، مانع و سرکوب نیت کارآفرینانه افراد فقیر می‌شود، موجب احساس ناامیدی آنان شده و آنها را از اجرای ایده‌های جدید کارآفرینانه و نوآورانه باز می‌دارد. همانطور که برخی از حامیان کارآفرینی پیشنهاد می‌کنند، افراد نیازمند تنها در صورتی می‌توانند کسب و کار خود را راه‌اندازی کنند که از طریق وام، حمایت مالی، طرح‌های اعتبارات خرد و ... حمایت شوند.

۳- یکی از مشکلات اصلی که مانع فعالیت‌های تجاری در میان جوامع فقیر می‌شود این است که وقتی افراد فقیر قصد دارند، کسب و کار خود را راه‌اندازی کنند، با مشکلات اداری متعددی از قبیل کمبود نقدینگی، مشاغل مرتبط با تحصیل و اشتغال مواجه می‌شوند؛ در نتیجه، آنها می‌بایست دو برابر بیشتر از افراد دارای وضعیت اقتصادی متوسط یا پایین بر موانع غلبه کنند، ازین‌رو پیشنهاد می‌شود با وضع خط‌مشی‌های حمایت از افراد بی‌بضاعت، بسیاری از چنین موانعی را که در مسیر آنان قرار دارد برداشته شود.

۴- شناسایی عواملی که در این دستور کار نقش دارند، مهم است. بسیاری از پژوهشگران کارآفرینی، شرکت‌های کارآفرینی تثبیت‌شده و صاحبان/مدیران آنها را به عنوان عواملی معرفی

می‌کنند که می‌بایست فعالیت‌های خود را در راستای ارائه خدمات و محصولات به جامعه، به‌ویژه افراد محروم، فقرا، سازماندهی کنند تا بتوانند به آنها کمک کنند که زندگی بهتری داشته باشند. انتظار می‌رود چنین تلاش‌هایی که اغلب مسئولیت اجتماعی شرکتی، وجدان شرکتی یا کسب و کار مسئولانه نامیده می‌شوند، نیازهای تعداد محدودی از افراد را در زمان و مکان محدود برآورده سازند. با این حال، فقر گسترده، که زندگی بسیاری را تحت تأثیر قرار داده است، اتخاذ تدابیر شدیدی را برای رسیدگی به این مشکل ضروری می‌سازد.

یافته‌های پژوهش حاضر با دستاوردهای مطالعاتی، شادی‌طلب و حجتی کرمانی (۱۳۸۷)، شیروانیان و نجفی (۱۳۹۰)، نیکلاس (۲۰۰۶) همسو است.

منابع

زاهدی، محمدجواد؛ ملکی، امیر و حیدری، امیرارسلان (۱۳۸۷). فقر و سرمایه اجتماعی. رفاه اجتماعی، ۷(۲۸)، ۷۹-۱۰۶.

زرچو، شبنم و پورعزت، علی اصغر. (۱۴۰۲). ارائه الگوی توسعه سرمایه اجتماعی و کاربست آن در دانشگاه‌ها (مورد مطالعه: دانشگاه‌های پیام نور استان گیلان). مدیریت سرمایه اجتماعی، ۲(۱۰)، ۱۲۹-۱۴۴.

شادی‌طلب، ژاله و حجتی کرمانی، فرشته. (۱۳۸۷). فقر و سرمایه اجتماعی در جامعه روستایی. رفاه اجتماعی، ۷(۲۸)، ۳۵-۵۶.

شیروانیان، عبدالرسول و نجفی، بهالدین. (۱۳۹۰). بررسی نقش سرمایه اجتماعی بر رفاه و کاهش فقر روستایی (مطالعه موردی: محدوده شبکه آبیاری و زه‌کشی درودزن). اقتصاد کشاورزی (اقتصاد و کشاورزی)، ۱۵(۳)، ۲۵-۵۳.

References

- Adeyemi, O. (2017). Agropreneur Development: A Framework for Sustainable Food Security and Rural Livelihood. *IIARD International Journal of Economics and Business Management* ISSN, 3(3).
- Ahmadov, F. (2020). *Developmental Prospects of Women Entrepreneurs in Azerbaijan and an Analysis of the Problems They Face*. <https://doi.org/10.33422/icrbme.2019.05.1059>
- Asitik, J. . (2016). Entrepreneurship : A means to poverty reduction in rural

- northern Ghana ? by Akangnang Joseph Asitik. *Phd Thesis*.
- Biney, I. K. (2018). Adult Learning and Small-Scale Business Promotion in the Communities: Prospects, Challenges and Strategies. *International Journal of Technology and Entrepreneurship*, 1(1).
- García-Rojas, J. R., & Reyes-Rodríguez, J. F. (2020). Characterization success critical factors for the strengthening of rural enterprises: a literature review. *Finance, Markets and Valuation*, 6(2). <https://doi.org/10.46503/eotz2437>
- Geleta, N., & Talegeta, S. (2019). Determinants of Micro and Small Enterprises Growth in Selected Towns of West Shoa Zone, Oromia Regional State, Ethiopia. *International Journal of Small and Medium Enterprises*, 2(2). <https://doi.org/10.46281/ijsmes.v2i2.413>
- Hudawi, T. V. S. (2014). An Introduction of Interest Free Micro Financial Institutions For the Alleviation of Rural Poverty. *International Conference on Education and Social Sciences (Intcess14), Vols I and II*.
- Kennedy K. Akrong. (2019). Pro-Poor Tourism: Critical Perspective and Implications for Future Research. *J. of Tourism and Hospitality Management*, 7(1). <https://doi.org/10.17265/2328-2169/2019.01.003>
- Khalik, M., & Lopez-Gomez, S. (2018). Evolving Entrepreneurial Strategies for Self-Sustainability in Vulnerable American Communities. In *Advances in Business Strategy and Competitive Advantage (ABSCA): Vol. i*.
- Kurniasari Sembiring, G., & M.Nawawi, Z. (2022a). Analisis Strategi Pengembangan Kwirausahaan Mahasiswa Ekonomi di Era Globalisasi. *Economic Reviews Journal*, 1(1). <https://doi.org/10.56709/mrj.v1i1.13>
- Kurniasari Sembiring, G., & M.Nawawi, Z. (2022b). Analisis Strategi Pengembangan Kwirausahaan Mahasiswa Ekonomi di Era Globalisasi. *Economic Reviews Journal*, 1(1). <https://doi.org/10.47467/mrj.v1i1.13>
- Laosebikan, F. Y. R. & J. (2021). Poverty and Unemployment: Entrepreneurship Panacea? *Hallmark University Journal of Management and Social Sciences (HJUMSS) Vol 3(1) February 2021*, 3(February).
- McElwee, G., & Wood, A. (2018). Wetland entrepreneurs: diversity in diversification in Zambian farming. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 25(5). <https://doi.org/10.1108/JSBED-03-2017-0089>

- Obiefuna, B. A., & Obidile, D. J. I. (2022). Entrepreneurship culture: An intervention mechanism for youth unemployment. *International Journal of Multidisciplinary Research and Growth Evaluation*. <https://doi.org/10.54660/anfo.2022.3.2.5>
- Ogboniyomi, O. B. (2022). Achieving Sustainable Development Goals on Vision 2030 Through Entrepreneurship in Food and Nutrition Education. *Nigeria Journal of Home Economics*, 9(5).
- Ogundele, M. O., & Egunjimi, F. H. (2017). Entrepreneurship Education : an Instrument for Sustainable Economic Development in Nigeria. *The Online Journal of Quality in Higher Education*, 4(2).
- Ogunsade, A., Obembe, D., Woldesenbet, K., & Ojebode, A. (2022). Institutional Change and Entrepreneurial Governance in Sub-Saharan Africa: Implications for Inclusive Growth and Development. *Journal of Enterprising Culture*, 30(01). <https://doi.org/10.1142/s0218495822500030>
- Reyes, G. U., & Manipol, N. E. P. (2015). Impact of various Teaching Methodologies on the Entrepreneurial awareness and intention of Students at the University of the Philippines Los Banos. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 5(7). <https://doi.org/10.6007/ijarbss/v5-i7/1746>
- Sentosa, S. U., & Ariusni, A. (2018). *Analyzing The Entrepreneur Process of Motivation, Resource Allocation, and Institutional for Poor Households in Rural West Sumatera*. <https://doi.org/10.2991/piceeba-18.2018.30>
- Song, Y., Tian, Q. tao, & Kwan, H. K. (2022). Servant leadership and employee voice: a moderated mediation. *Journal of Managerial Psychology*, 37(1). <https://doi.org/10.1108/JMP-02-2020-0077>
- Suartini, S. (2021). A Study of The Linking Local Expenditure Quality to Reducing Poverty Rate in Bengkulu Province. *MIMBAR : Jurnal Sosial Dan Pembangunan*, 37(1). <https://doi.org/10.29313/mimbar.v37i1.6364>
- Tem, S., Kuroda, A., & Tang, K. N. (2020). The Importance of Soft Skills Development to Enhance Entrepreneurial Capacity. *International Educational Research*, 3(3). <https://doi.org/10.30560/ier.v3n3p1>
- Nahapiet, J. and S. Ghoshal. (1998). "Social Capital, Intellectual Capital, and the Organizational Advantage." *Academy of Management Review* 23.
- Leo Paul Dana, Craig S. Galbraith.(2015). "Poverty, Developing

Entrepreneurship and Aid Economics in Mozambique: A Review of Empirical Research" In Developmental Entrepreneurship: Adversity, Risk, and Isolation. Published online: 08;187-201.

